Írta: Binder Mátyás
2016. július 26. kedd, 15:25

Az írás az európai roma önszerveződés közel egy évszázados történetének áttekintésével azt latolgatja, vajon képes lehet-e a roma népesség a 21. század elején – a nemzetépítés Miroslav Horch, Niederhauser Emil és mások által fölvázolt kelet-európai modelljét követve – valódi nemzeti társadalmat megalkotni. A szerző, bár nem kívánja „kétségbe vonni az egységes roma nemzet létét és lehetőségeit", kétségesnek tartja, hogy az európai társadalmak peremére szorult, illetve részben diaszpórában élő cigányok körében a nemzeti eszme és önazonosság a belátható jövőben széles körben meggyökeresedhet. „A roma nemzethez tartozó egyének nemzetük képvise-letét kérik, egy nemzetét, amely nem akar állammá válni. […] Mi egy nemzet vagyunk, ugyanabban a hagyomány-ban osztozunk, közös a kultúránk, az eredetünk és a nyelvünk; egy nemzet vagyunk.'" [1] (Declar ation Of A Roma Nation)

I. Bevezetés

Nicolae Gheorghe romániai roma szociológus szerint „a romák az utóbbi években az etnogenezis folyamatának egyaránt tárgyaivá és alanyaivá váltak: tudatos kísérlet folyik a nem területi alapon szerveződő etnikai-nemzeti csoport elfogadott státuszának elérésére". [2]

Valóban úgy tűnik, hogy az elmúlt évszázadokban meghatározónak bizonyult „nemzeti gondolat" a romák/cigányok [3] körében is felbukkant, sőt a 20. század második felében már a nemzetközi politikai szerveződés szintjére jutott. Mindenképpen érdemes tehát e jelenséget alaposabban megismerni. Erre teszek kísérletet ebben az írásban az általam megis-mert történeti és kulturális antropológiai szakirodalom, források és saját tapasztalataim segítségével. [4]

Eric Hobsbawm megállapítása szerint „a nemzetek kettős jelenségek, mivel alapvetően felülről teremtődnek, de nem érthetők meg, ha nem vizsgáljuk őket alulról is". [5] A kulturális antropológiai megközelítés jelen-tőségét növeli, hogy segítségével „alulról" is betekintést

nyerhetünk a roma nemzeti egységbe integrálni kívánt cigány közösségek világába. Az antropológiai cigánykutatásokról Prónai Csaba így ír: „Az antropo-lógusok huzamosabb ideig együtt éltek egy-egy cigány közösséggel, s így tanulmányaik előterébe a cigányok nézőpontja került. A kultúrát a hétköznapi értelemben felfogott kategóriánál tágabban értelmezték, és elemzéseik során a komparativizmus mellett a holista szemléletet követték-s ezáltal alapvetően új felismerésekkel gazdagították a cigány kultúrákra vonatkozó ismereteinket."
[6]

Persze amikor a „roma nemzetről" beszélünk, felmerül a kérdés, hogy egyáltalán „mi a nemzet", illetve mit értünk nacionalizmuson? Mivel jelen dolgozatnak nem feladata ez ügyben állást foglalni, ezért a nemzet és a nacionalizmus fogalmak különféle megközelítéseinek gazdag tárházából csak néhány alapvető – mostani témánk szempontjából fontos – dolgot emelnék ki.

A nemzet mindenképpen modern jelenség, melynek létrejöttéhez az állami bürokrácia, a kapitalizmus, a szekularizáció és a demokrácia jel-legzetesen „modern" feltételei szükségesek. Más kérdés, hogy „miben rejlik a »nemzet« lényege: sajátosan újszerű társadalmi, politikai, kultu-rális, intellektuális stb. kapcsolatokban vagy ősi, tradicionális történeti tartalmakban"? [7] Ez a dilemma lényegében egyidős magával a modern nemzettel.

A közös politikai múlt és állami berendezkedés egyesítő erején alapuló entitást politikai nemzetnek vagy államnemzetnek, míg a valamiféle közö-sen megtapasztalt kulturális (nyelvi, vallási, etnikai stb.) örökségre épülő nemzetet kulturális nemzetnek nevezik. Bár nem igazán beszélhetünk „tisztán" államnemzeti vagy kultúrnemzeti formákról, e „modellek" segít-ségünkre lehetnek a roma nemzetépítéssel kapcsolatos gondolatmenet kifejtése során. A nacionalizmus fogalma dolgozatomban a nemzet létrehozására irányuló törekvést jelenti.

(Forrás: Eszmélet/2008.április. )

*(Binder Mátyás tanulmánya teljes terjedelmében a csatolt pdf fájlban olvasható)*